

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA NTLHA (P1)

NGWANAITSEELE 2024

MADUO: 70

NAKO: Diura di le 2

Pampiri e, e na le ditsebe di le 11.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Pampiri e, e arogantswe ka DIKAROLO di le THARO.

KAROLO YA A:	Tekathaloganyo	(30)
KAROLO YA B:	Tshobokanyo	(10)
KAROLO YA C:	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ya puo	(30)

2. Buisa ditaelo TSOTLHE ka kelotlhoko.

3. Araba dipotso TSOTLHE.

4. Simolola karolo NNGWE le NNGWE mo tsebeng E NTŠHWA.

5. Thala mola morago ga karolo NNGWE le NNGWE.

6. Nomora karabo NNGWE le NNGWE jaaka potso e nomorilwe.

7. Tlola mola morago ga karabo NNGWE le NNGWE.

8. Tlhokomela mopeleto le popego ya dipolelo.

9. Kabo ya nako e e tshikinningwang:

KAROLO YA A:	Metsotso e le 50
KAROLO YA B:	Metsotso e le 30
KAROLO YA C:	Metsotso e le 40

10. Kwala ka mokwalo o o buisegang mme o dirise mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**POTSO 1**

1.1 Buisa TEMANA e e latelang, mme morago o arabe dipotso. ...

SETLHANGWA A (TEMANA)

1	Sekepe sa Titanic se simolotse loeto lwa sona mo maitseboeng ka la 10 Moranang 1912 fa se ne se tswa kwa Southampton se lebile New York se rwele matšhwititšhwiti a batho. Setlamo se se agang mefuta eno ya dikepe tsa manobonobo gammogo le baenjinere ba ne ba netefaditse gore sekepe se, ga se kitla se nwela le fa maemo a ka nna jang kapa jang. Fa se bolola jaana, se ne se rwele bapalami ba le 2224 go akaretsa bagolo, bana, balaodi le baenjinere ba sona.	5
2	Sekepe se ne se kgaogantswe ka maemo a le mararo go ya ka maemo a bapalami ba sona. Maemo a ntlha e ne e le a bapalami ba ba itsholetseng thata le ba maemo a a kwa godimo mo setšhabeng. Sengwe le sengwe se se neng se fitlhelwa mo karolong e, e ne le sa maemo a a kwa godimo go akaretsa diphaposiborobalo, dijo le dino. Tota le yona tekete ya karolo e, e ne e bitsa go utlwala.	10 15
3	Maemo a bobedi ona, a ne a le mo magareng mme a sa farologane thata le a ntlha. Maemo a bofelo, e leng a boraro, a ne a farologane thata le a ntlha le a bobedi, a supa kemo e e kwa tlasenyana, e go ka tweng ke ya ba ba dikobo dikhutshwane. Maemo a boraro a ne a kgaogantswe le a ntlha le a bobedi ka dikgoro tse di neng di disiwa ka dinako tsotlhe. Go ya ka melao ya bojanala ba USA, e ne e le tshwanelo gore bapalami ba maemo a boraro ba kgaoganngwe le ba bangwe go thibela tshelano le kanamo ya malwetse, le fa go ntse jalo, ba ne ba Abelwa dijo tse dintsi tse di itekanetseng.	20 25
4	Mokapotene Edward Smith wa dingwaga di le 62 e ne le komang-ka-nna wa sekepe mo loetong lo. O ne a na le maitemogelo a dingwaga di le 40 mo tsamaisong ya dikepe go akaretsa dingwaga di le 27 jaaka moofisiri. O ne a tshwaraganetse tiro e le baenjinere, batimamolelo, batlhotlhetsi ba molelo le batlhokomedi ba bapalami ka kakaretso.	30
5	Sekepe se ne sa lelesela jalo, se phatlola lewatle la Atlantic ka bogare, se lebile New York. Maemo a bosa e ne e le a a maruru gonne setlha e le sa mariga. Balepi ba maemo a bosa ba ne gangwe le gape ba tsibosa Mokapotene Smith le bathusi ba gagwe ka ga maemo a bosa a a sa iketlang. Sekepe se tsamaile malatsi a le mararo go se na selabe sepe. Mo letsatsing la bone, kgaso ya tsa loapi ya tsibosa fa dikepe dingwe di kgatlhane le dikgapetla tsa metsi mo lewatleng la North Atlantic, ka jalo dikepe di kgweediwe ka kelotlhoko.	35 40

6	E ne e le la ntlha mo dingwageng di le masomeamatlhano go bonwa bontsi joo jwa dikgapetla tsa metsi mo lewatleng la North Atlantic. Tsiboso ya ntlha e gorogile ka ura ya borobongwe mo mosong go tswa kwa sekepeng sa RMS California mme Smith o ne a netefatsa fa a amogetse molaetsa. Tsiboso ya bofelo e gorogile nako e le 22:30 go tswa kwa sekepeng sa California, se se neng se diegile ka ntlha ya dikgapetla tsa metsi, mme ya ikgatholosiwa ke mongwe wa balaodi ba Titanic. Smith o ne a kgweetsa ka lobelo lo lo kwa godimo le fa a ne a setse a tsibositswe gantsi ka ga dikgapetla tsa metsi mo lewatleng. O ne a batla go goroga kwa New York go ya ka nako e e beetsweng sekepe jaaka e ne e le moonono wa badirisi ba North Atlantic go tshwara nako, a lebetse fa lepotlapotla le ja podi, modikologa ...!	45 50
7	'Ka nako eo lewatle le ne le didimetse e bile le phatsima jaaka galase, mo o neng o kgona go bona le dinaledi di benya mo go lona.' A, ke mafoko a a builweng ke Kolonele Archibald Gracie yo e leng mongwe wa bafalodi ba sekepe se. Gajaana tidimalo e e tlhaolegileng ya metsi e itsiwe e le letshwao la gore kgapetla ya metsi e gaufi. Fa nako e le 23:40 letsatsi e le 14 Moranang ke fa Smith a lebagana kgatlha thuu le thabakgolo ya kgapetla ya metsi mme ga bo go le thari. Sekepe se ne sa thula kgapetla e ya metsi ka letlhakore, ya nna thibang-thibang, mongwe le mongwe a batla go ka iphalosa.	55 60
8	Tota le fa diketswana tsa phaloso di ne tsa latlhelwa mo lewatleng, ga se botlhe ba ba nnileng le tšhono ya go di fitlhelela. Bontsi ba bapalami ba maemo a ntlha le a bobedi ke bona ba nnileng le tšhono ya go fitlhelela diketswana tse. Ba maemo a boraro ba tlhokile lesego gonne dikgoro tse di neng di tswetswe di ne tsa dira gore ba gaelelwe mme ba tlhoka thuso. Mo mosong wa letsatsi la 15 Moranang ke fa sekepe sa Titanic se nwela mme bapalami ba ka nna 1500 ba ya ga maotwanahunyela.	65 70

[E rulagantswe sešwa go tswa mo go <http://en.wikipedia.org>]

- 1.1.1 Tlhophisa karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A, B, C kgotsa D.

Loeto lwa sekepe sa Titanic lo simolotse kwa ... fa se tlaa bona kotsi mo lewatleng la Atlantic.

- A New York
- B Southampton
- C New Jersey
- D California

(1)

- 1.1.2 Sekepe se sa Titanic se ne se rwele bapalami ba le bakae fa se ne se bolola?

(1)

- 1.1.3 Naya dintlha di le PEDI tsa dikungwelo tsa bapalami ba maemo a ntlha. (2)
- 1.1.4 A mokgweetsi wa sekepe o ne a tsaya tsia ditsiboso tebang le maemo a bosa? (Temana 6) Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.1.5 Tlhalosa gore go kaiwang fa go twe 'ba ba dikobo dikhutshwane'. (2)
- 1.1.6 Feleletsa tlhagiso e e reng, 'lepotlapotla le ja podi, modikologa ...' (Temana 6) (1)
- 1.1.7 Goreng go ne go le botlhokwa gore ba maemo a bosa ba ikgolaganye le Mokapotene Smith gangwe le gape mo loetong lo? (2)
- 1.1.8 Lebakalegolo le le tlhodileng dikgapetlana tsa metsi mo lewatleng ke lefe? (2)
- 1.1.9 A tlhagiso ya gore 'o ne o kgona go bona dinaledi di benya mo lewatleng' ke tshedimosetso ya boammaaruri? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.1.10 Go ikgatholosa ditsiboso ga ga Mokapotene Smith, go mo supa e le mokgweetsi wa mofuta ofe? (2)
- 1.1.11 Go ya ka wena, a o bona go ne go siame gore bapalami ba sekepe sa Titanic ba kgaoganngwe go ya ka maemo a bona? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.1.12 A ke ntlha kgotsa kakanyo gore bapalami ba maemo a boraro ba ne ba ganelwa go ya kwa go ba maemo a ntlha kgotsa a bobedi? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 1.1.13 Sekepe sa Titanic se nwetse ka letsatsi la bokae la loeto? (1)
- 1.1.14 Go kgaogangwa ga bapalami ba sekepe sa Titanic go amile jang bapalami morago ga gore se nwele? (2)

- 1.2 Leba setshwantsho se se latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA B (SETSHWANTSHO)

[Se nopotswe go tswa mo go abc.net.au/news/escaping-sinking-car-stay]

- 1.2.1 Naya dintlha di le PEDI tse SETLHANGWA A le SETLHANGWA B di farologanang ka tsona. (4)
- 1.2.2 Go ya ka wena, batho ba ba mo setshwantshong ba ka ithusa jang? (2)

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: TSHOBOKANYO**POTSO 2**

Buisa temana e e fa tlase ka kelotlhoko. E tlhagisa dintlha ka ga se motshameki a ka se dirang go efoga dikgobalo mo motshamekong.

ELA TLHOKO: O tshwanetse go dira tse di latelang:

1. Sobokanya, o dirisa mafoko a gago mme o sa fetole bokao jwa temana, ka go tlhagisa dintlha di le SUPA ka ditsela tse motshameki a ka di dirisang go efoga dikgobalo mo motshamekong.
2. Kwala ka temana.
3. Boleele bo se fete mafoko a a ka nnang 90.
4. Tshobokanyo e se ka ya newa setlhogo.
5. Kwala palo ya mafoko a o a dirisitseng kwa bokhutlong jwa tshobokanyo.

SETLHANGWA C

Go tsaya karolo mo setlhopheng sa motshameko mongwe le mongwe ke tsela nngwe ya go tshola mmele o le mo seemong se se siameng le go dira botsalano. Fa o tshamekela go fenywa, o pateletsega go dira ka natla mme dikgobalo di tlaa nna di le teng.

Le fa go ntse jalo, go na le ditsela dingwe tse motshameki a ka di dirisang go efoga dikgobalo. Fa o le motshameki, go botlhokwa go nna mo seemong sa go ka tshola mmele o itekanetse ka go ikatisa gore o tle o efoge dikgobalo. Ntlha nngwe e e botlhokwa mo motshamekong mongwe le mongwe, ke go apara diaparo tse di maleba tsa motshameko. Tiriso ya diaparo tse, e tlaa go fa tšhono e ntsi ya go itshireletsa kgaatlhanong le dikgobalo.

Go tshameka go go se nang boikhutso, go oketsa kgonagalo ya go ka bona dikgobalo. Go fa mmele le mesifa ya gago nako ya go ikhutsa, le gona go ka go dira motshameki yo o botoka. Se tshameke fa o na le ditlhabi gonne seo ke mokgwa mongwe wa go supa fa mmele o sa itekanela, mme o ka bona dikgobalo bonolo.

Go otlolola mesifa go dira gore motshameki a se iphithele a bone dikgobalo. Ke ka moo go leng botlhokwa go otlolola mesifa bogolo go bao ba tshamekang metshameko e ba tshwanelwang ke go taboga le go ragoga ka bonako jo bo rileng gore ba se nne le kgogego ya mesifa. Fa o le montšhwa mo motshamekong mongwe, ithute melao ya motshameko, o e sale morago gonne seo se tlaa dira gore o nne o sireletsegile mo lebaleng la motshameko le go efoga dikgobalo.

Go tshameka mo letsatsing le le lelang, go ka tliša phokotsego ya metsi mo mmeleng le letsapa le le feteletseng. Motshameki o tshwanelwa ke go nna a nwa metsi gangwe le gape go thibela phokotsego ya metsi mo mmeleng gonne seno se tlaa mo thusa go efoga kgogego ya mesifa e e ka bakang kotsi fa a tsweletse a tshameka. Metshameko e farologane le ka bokotsi jwa yona.

[E rulagantswe sešwa go tswa mo go <https://www.tuscoosaorthoedics.com>]

KAROLO YA C: DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO YA PUO**POTSO 3: PAPATSO**

Sekaseka papatso e e fa tlase mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA D

TSHELA,
MME O IKUTLWE O LE MONATE E
BILE O LE MAATLA!!

Reka beka le
ditšhipisi ka
R49.95
mme o bone
senotsididi ntle le
tuelo.

011 124 4622
www.mcdonalds.com.pk

[Se nopotswe go tswa mo go www.mcdonalds.com.pk]

- 3.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A,B,C kgotsa D.

Dikuno tse di mo papatsong di fitlhelwa kwa lebenkeleng la ...

- A Wimpy.
- B KFC.
- C McDonalds.
- D Steers.

(1)

- 3.2 Ke togamaano efe e mmapatsi a e dirisitseng go ngoka bareki?

(1)

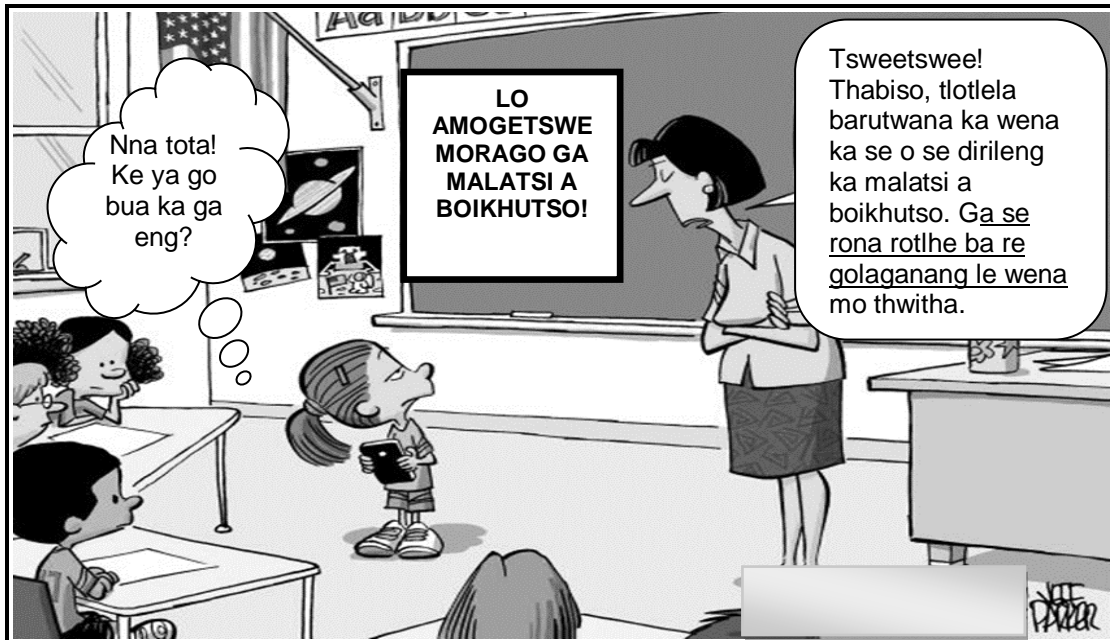
- 3.3 Nopola leano, le le dirisitsweng go tlotlheletsa bareki, go tswa mo papatsong.

(1)

- 3.4 A dikuno tse di mo papatsong di ka rekwa ke batho botlhe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 3.5 Goreng mmapatsi a dirisitse sediriswa sa go tshela lookwane mo papatsong? (2)
- 3.6 Neela ntlha e le NNGWE ya tlhaeletsano e bareki ba ka e dirisang go reka kuno e. (1)
- 3.7 Bolela gore leina 'tuelo' jaaka le dirisitswe mo papatsong, ke mofuta ofe wa leina. (1)
- 3.8 Fetolela polelo e e reng 'reka beka le ditšhipisi' go nna mo modirisokgonegong. (1)
- [10]**

POTSO 4: KHATHUNU

Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA E

[E nopotswe go tswa cablecartoons.com]

- 4.1 Tlhopha karabo e e maleba ka go kwala tlhaka e e nepagetseng A,B,C kgotsa D.

Tiragalo e e mo khathunung e diragalela kwa phaposing ya ...

- A boapelo.
- B borobasogo.
- C barutabana.
- D borutelo.

(1)

- 4.2 Puo ya mmele ya morutabana e senola maikutlo afe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.

(2)

- 4.3 Ke puo efe ya mmele e e bontshang go reetsa ka tlhoafalo ga barutwana?

(1)

- 4.4 A morutwana yo o emeng ka dinao, o botsa mongwe potso? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.

(2)

- 4.5 Fetolela polelo e e thaletsweng mo tumelong.

(1)

- 4.6 Nopola lelatlhelwa go tswa mo khathunung.

(1)

- 4.7 Fa o ne o le mo maemong a morutwana yo o emeng ka dinao, a o ne o ka ikutlwa o amogelesegile morago ga malatsi a boikhutso? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.

(2)

[10]

POTSO 5: TEMANA YA POROUSE

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

SETLHANGWA F

1	Mo tikologong ya Phiritona go fitlha kwa merakeng ya mešate, go boa jaana ka dikgaga tse dintsho tsa Magogong kwa letsatsi le neng le okomela motshegare o mogolo wa sethoboloko, go se mosimane yo o tlhabakelwang ke mpa mo go ena. A iteba kwa meriting, a ngotla dinao, a tsholetsa tlhogo. A utlwa gore fa pula e ka bo e dikile e sa senya bontle pele ga nako, go ka bo go setse molora.	5
2	A gakologelwa sekei sa Magogong, mogolokwane wa tsatsi leo o ne o sa ntse o lela mo tsebeng tsa gagwe jaaka meepelwane ya batlhabani ba kgatlhantshiwa ke bothepa bo letse bo tswa go isa marago kgosing. A ... aa! Ke mang yo o rileng loso lo fenywa baswi ... a gopola mosimane yo o neng a tswa kwa moragorago a fitlha a phamola sekei mo go ena a sa bontshe le fa e le thothi ya mofufutso jaaka e kete ena, Obakeng, yo o neng a tshabega lebaibai, o eme fela.	10
3	<u>Basadi ba kgadiepetsa mogolokwane wa tsatsi leo.</u> A gelela dikeledi go gopola gore e rile beke e ise e fele, mosimane a bolawa ke kgomo. Ena yo o neng a mo tlosa bodutu. Morago ga sala lolea ... a gelela dikeledi.	15

[E nopotswe go tswa mo go *Bogosi Kupe* DPS, Monyaise]

- 5.1 Neela leina la popegopuo (karolopuo) e e ntshofaditsweng mo go mola 2. (1)
- 5.2 Dirisa lefoko, 'mogolo' mo go mola 3 mo polelong go supa bokao jo bo farologaneng le jo bo mo temaneng. (2)
- 5.3 Leina 'meepelwane' le dirisitswe jang mo go mola 8? (1)
- 5.4 Nopola lediregi mo go Temana 2. (1)
- 5.5 Nopola lebotsi mo go Temana 2, o bo o le dirise jaaka thui mo polelong e o itlhametseng yona. (2)
- 5.6 Fetolela polelo e e thaletsweng mo go mola 14 go nna pakatlang. (2)
- 5.7 'Bodutu' ke mofuta ofe wa leina? (1)

[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 30
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 70